

Stojan Pelko, slavnostni govornik ob odprtju Valvasorjevega kompleksa.
Foto: Blaž Zupančič, Krško, 30. 3. 2010

Z razstave o akademskem kiparju in medaljerju Vladimirju Štovičku.
Foto: Blaž Zupančič, Krško, 30. 3. 2010

»DOBRO JE, ČE JE KULTURA NA VARNEM« Ob odprtju Valvasorjevega kompleksa v Krškem

V slavnostnem nagovoru ob odprtju Valvasorjevega kompleksa v Krškem je sekretar na Ministrstvu za kulturo, dr. Stojan Pelko, poudaril simboliko tedna, v katerem je *Iconoteca Valvasoriana* – monumentalna zbirka Valvasorjevih grafik – dobila dve novi lokaciji: na sedežu britanske kraljeve družbe v Londonu in v Mestnem muzeju Krško, kjer je začasno razstavljen faksimile, ki ga sicer hrani Valvasorjeva knjižnica Krško. V svojem nagovoru je sicer nanizal veliko misli o času in prostoru, in o tem, kako pomembno je, da je, kot se je izrazil, »kultura na varnem«.

Bilo je neposredno ob začetku druge svetovne vojne, ko so se aktivnosti ob muzejskih težnjah, ki so se že leta in leta pojavljale v Krškem, nekako (lahko bi celo rekli) institucionalizirale. 30. septembra 1939 je bilo v posvetovalnici mestnega gospodarskega odbora v Krškem ustanovljeno Muzejsko društvo za okrožje Krško–Brežice–Sevnica. Članek v *Kroniki slovenskih mest* napoveduje tudi ustanovitev lokalnega muzeja, ki naj bi dobil svoje prostore v cerkvi sv. Duha. Med nalogami novoustanovljenega društva pa je zlasti poudarjeno varovanje »raznih zgodovinskih spomenikov na terenu«.¹ Že mesec po ustanovitvi je Muzejsko društvo v resnici pridobilo tudi svoje prostore v zato desakralizirani cerkvi sv. Duha.² Vihra let, ki so sledila zabeleženemu dogodku, je skrb za kulturno dediščino gotovo potisnila ob rob razmišljanj. V povojnih letih pa je Franjo Stiplovšek, ki je skrbel za muzejsko zbirko, postavljeno v nekdanji cerkvi sv. Duha, uspel za muzejsko dejavnost pridobiti del prostorov v brežiškem gradu, kjer tako od leta 1949 deluje Posavski muzej Brežice. Ta s svojo dejavnostjo pokriva celotni prostor občin Brežice, Krško in Sevnica ter od leta 2007 tudi Kostanjevice na Krki. Za likovne

vsebine predstavljenega prostora v 20. stoletju pa od svoje ustanovitve v letu 1974 skrbi Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki.

Čeprav je v splošni zavesti Slovencev Krško predvsem industrijsko mesto, pa je bila v tem prostoru, mogoče tudi zaradi delovanja prej omenjenih ustanov, še zlasti zaradi izjemno bogatega kulturnega utripa v bližnji Kostanjevici na Krki, vedno močno prisotna želja po lastnem mestnem muzeju, kjer bi bila zaokroženo predstavljena bogata pretekla in sedanja kulturna podoba mesta in njegove okolice. Ob kulturnih sledeh velikanov, med katere umeščamo Valvasorja, Bohoriča in Dalmatina, če omenimo le najvidnejše, ter ob vedenju, kako pozitivno vlogo lahko v mestnih okoljih odigrajo muzejske oziroma kulturne ustanove, je želja Krčanov še kako razumljiva. Poudariti pa velja, da v našem primeru ne govorimo le o željah, ampak je bilo v zadnjih letih, zlasti z delovanjem Valvasorjevega raziskovalnega centra, ki je bil v začetku usmerjen izrazito kulturno–raziskovalno, razgrnjenih veliko kulturoloških tematik, prekritih s tančico časa. Naj v tem kontekstu omenim le krško gospodarstvenico in mecenko Josipino Hočevnar ter raziskave o zadnjih letih življenja kranjskega polihistorja, ki so nanovo postavile marsikatero že zelo zakoreninjeno dejstvo – med drugim tudi umestitev zadnjega Valvasorjevega bivališča.

Verjetno je vse, ki smo se v zadnjem letu vozili po Valvasorjevem nabrežju skozi (oziroma bolje rečeno: ob) mesto Krško, razveseljeval pogled na kompleks stavb ob Valvasorjevi hiši, kot ji že desetletja pravimo vsi v tem prostoru. Ta je namreč z vsakim dnevom dobival lepšo podobo. 30. marca 2010, ko so bile stavbe odprte tudi za javnost, se je ob svečanem dogodku zbrala zelo velika množica ljudi – od strokovnih delavcev, ki so prispevali h končni podobi stavb in vsebin v njih, kolegov iz različnih muzejskih ustanov, članov interesnih skupin, ki bodo imele v obnovljenem kompleksu svoje prostore, in predvsem, kar smo

1 Ob ustanovitvi »muzejskega društva za politična okraja Krško in Brežice« v Krškem. V: *Kronika slovenskih mest* 6(4), (1939): 241–242.

2 Krško muzejsko društvo ima svoj dom. V: *Slovenski narod* LXXII (259), 14. november 1939: 4.

* Helena Rožman, univ. dipl. etnol. in prof. zgod., muzejska svetovalka, Galerija Božidar Jakac. 8311 Kostanjevica na Krki, Grajska 45, E-naslov: hrozman@gmail.com

verjetno opazili vsi prisotni: zelo veliko Krčanov; domačinov, ki so jim nenadno ta hiša in vsebine, ki so in še bodo v njej, tudi namenjene. Odprtja obnovljenega kompleksa sta se udeležila tudi polkovnik Egon Ehrlich in dr. Franc Alfonz Mahnert, Valvasorjeva vnuka v šestem in devetem kolenu.

T. i. Valvasorjev kompleks zajema tri stavbe, ki so najkakovostnejši del mestnega jedra Krškega: Valvasorjevo, Jarnovičevo in Kaplanovo hišo. Pri prvih dveh govorimo o prenovi, medtem ko je bila Kaplanova zaradi posledic neurja v letu 2004 porušena in nato, ob celostni prenovi kompleksa, rekonstruirana. Danes nudi Valvasorjev kompleks zanimivo podobo, v kateri se prepletajo stari izvorni in rekonstruirani elementi z novimi, sodobnimi vsadki. Celotno tkivo pa daje mnogo možnosti za oživitvene programe. V pritličju je tako prostor, kjer bo kmalu odprta mestna kavarna, poleg je pisarna turistično-informacijskega centra pa informacijska pisarna Zavoda za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana, in pisarna Javnega sklada za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Krško, začasno pa je v omenjenih prostorih tudi Mladinski center Krško.

Nadstropje in podstrešje sta namenjena Mestnemu muzeju Krško, ki ga je ustanovila Občina Krško in deluje kot enota Kulturnega doma Krško. Prostorji so namenjeni stalnim in občasnim muzejskim razstavam. Ob odprtju kompleksa so si obiskovalci že lahko ogledali prvo: predstavitev akademskega kiparja in

medaljerja Vladimirja Štovička. Razstava je plod skupnega dela Alenke Černelič Krošelj, ki je tudi sicer zadnja leta skrbno bdela nad celotnim projektom prenove, ter kustosom Galerije Božidar Jakac, Goranom Milovanovićem. V prihodnje bodo v prostore umeščene še predstavitve Janeza Vajkarda Valvasorja, Adama Bohoriča in njegovega učenca Jurija Dalmatina, zakoncev Josipine in Martina Hočevar ter nekdanjega krškega župana Janeza Mencingerja. Prostor bo namenjen tudi predstavitvi medicinske in lectarske dejavnosti in manjšim občasnim razstavam, oba slikovita atrija pa bosta gotovo postala priljubljeni prizorišči različnih kulturnih aktivnosti, ki jih, še zlasti na glasbenem področju, v Krškem res ne manjka. Sveža celostna grafična podoba muzeja je del oblikovalke Polone Zupančič, ki je sodelovala tudi pri postavitvi in umestitvi Štovičkovih del in oblikovanju drugih gradiv, ki so izšla ob odprtju muzeja.

Valvasorjev kompleks, ki je, če se ponovno vrnem k nagovoru dr. Pelka, »recept, da si je treba drzniti iti čez, da se je treba pogovarjati s sosedi, da je treba brati pozno v noč – in da je treba predvsem vztrajati«, pričakuje svoje obiskovalce. Mestni muzej Krško lahko obiščemo od torka do sobote med 12. in 18. uro. Krško in Posavje pa sta tako dobila novo mesto srečevanj, tako tistih, ki so povezana s kulturno dediščino, kakor tudi točko družabnosti in pogovorov – tudi takih ob dobri kavi ali čaju!

REVITALIZACIJA MALIH ZGODOVINSKIH MEST IN NJIHOVE OKOLICE V PRIMORSKO-GORANSKI ŽUPANIJI:

PILOTNI PROJEKT MOŠČENICE – ŽIVO MESTO MUZEJ

2. mednarodna konferenca, 23.–24. 10. 2009, Moščenice, Hrvaška

Na severozahodnem delu Istre se ob vznožju strmega hriba Perun nad Moščenico drago razprostirajo Moščenice, srednjeveško utrjeno mesto, z razgledom na Kvarnerski zaliv ter otoka Krk in Cres. V preteklosti so mestecu svoj pečat zapustili predvsem Slovani, Liburni in habsburška monarhija, kar se odraža tudi v njegovi urbanistični zasnovi in številnih kulturnih spomenikih. Simbol Moščenic je tristo let star *toš* – 'mlin in stiskalnica oljk', ki je danes uporabljen v turistično-degustacijske namene, v njegovi neposredni bližini pa se nahaja Etnografski muzej Moščenice.

Nevladno in neprofitno združenje Katedra Čakavskog sabora Občine Moščenica draga od leta 2003 izvaja projekt »Moščenice – živo mesto muzej« z osrednjim namenom revitalizacije in revalorizacije Moščenic kot prepleta kulturnih tradicij malega zgodovinskega mesta in sodobnega načina življenja v turističnem okolju, kar naj bi rabilo kot model dobre prakse za druga mala mesta v hrvaškem (in mednarodnem) prostoru.

Eden od večjih rezultatov projekta je bila tudi mednarodna konferenca Revitalizacija malih zgodovinskih mest in njihove okolice v Primorsko-Goranski županiji: Pilotni projekt Moščenice – ži-

vo mesto muzej«, ki je v Moščenicah potekala 23. in 24. oktobra 2009 v organizaciji Hrvaške nacionalne sekcije evropskega združenja ECOVAST (European Council for the Village and Small Town / Evropski svet za vas in malo mesto) in Katedre Čakavskog sabora Občine Moščenica draga v sodelovanju z Društvom umetnostnih zgodovinarjev Hrvaške, Odborom za dediščino in prostor. Dogodek je bil hkrati tudi del projekta ASSET (Action to Strengthen Small European Towns / Akcija za krepitev malih evropskih mest), ki ga je sprožil ECOVAST za spodbujanje povezovanja malih mest in naselij v Evropi in v okviru katerega hrvaška sekcija ECOVAST-a vodi projekt »Mala zgodovinska mesta in naselja Hrvaške – obnova in trajnostni razvoj«.¹

¹ ECOVAST je bil ustanovljen leta 1984 z namenom krepitev kvalitete življenja podeželskih skupnosti in ohranjanja podeželske dediščine Evrope. Deluje v obliki mreže posameznih članov in nacionalnih sekcij (Avstrija, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Nemčija, Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Velika Britanija), s povezovanjem lokalnih, regionalnih in mednarodnih akterjev in pristopom od spodaj navzgor. Ima

* Tatjana Vokić, prof. geografije in univ. dipl. literarna komparativistka, vodja projekta Rokodelska akademija, Občina Veržej, 9241 Veržej, Ulica bratstva in enotnosti 8, E-naslov: tatjana.vokic@verzej.si, spletna stran: www.rokodelska-akademija.si